

แนวทางส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน
Guideline for Promotion and Development of Public Conscience
Learning of Children and Youth in Modern Time

แสง นิลนามะ, Sawaeng nilnama¹

E-mail: sawaeng.nil@mcu.ac.th

Received: August 26, 2021 Revised: September 7, 2021

Accepted: September 28, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1).พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (2).ต้นแบบของการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน(3).นำเสนอแนวทางของการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างวิจัย 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงเรียนรุ่งอรุณ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ โดยแจกแบบสอบถามเด็กและเยาวชน 60 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณาสรุปลผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มี 6 วิธี คือ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากครอบครัว เรียนรู้จากโรงเรียนหรือสถานศึกษา เรียนรู้จากวัดหรือพระสงฆ์ เรียนรู้จากกิจกรรมของชุมชนและสังคม และเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบหรือบุคคลดลใจ ในด้านการเป็นเด็กและเยาวชนต้นแบบ รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้มี 6 วิธี คือ ทำตนเป็นแบบอย่าง ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ลงมือช่วยเหลือคนอื่น ถอดบทเรียนสะท้อนตนเอง นำเสนอผลงานจิตสาธารณะ-จิตอาสาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับปรุงพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ และในด้านรูปแบบและด้านแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้มี 6 วิธี คือ สร้างแบบอย่างหรือบุคคลต้นแบบเพื่อจูงใจ เน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสังคม จัดโครงการกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนถอดบทเรียนเพื่อนำเสนอสะท้อนตน จัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เชิงสังคมให้มากขึ้น และติดตามประเมินผลอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือต่อเนื่อง

---

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

คำสำคัญ: (การพัฒนา), (การเรียนรู้), (คุณธรรม), (จริยธรรม), (จิตอาสา), (จิตสาธารณะ)

Abstract

This research intends to study: 1) the behavioral learning of children and youths in the 21th century, 2) the prototype of promotion and development of learning, virtue and morality on the public mind of children and youths, suiting in the modern time, and 3) the presenting of model of promotion and development of learning virtue and morality on the public mind of children and youth, suiting in the modern time. This study is of mixed method research. The samples of research comprise in three schools, i.e., Sunday school of Mahachulalongkornrajavidyalala University, Rung-Arun school, and Chullamanee Srisaket vocational college, by interviewing sixty children and youth, and also by dept interviewing of the parties concerned with the descriptive analysis and conclusion using inductive method.

The results of the study were found that the behavioral learning virtue and morality on the public mind of children and youths in the 21th Century has 6 ways; self-learning, family-leaning, educational institution-learning, temple/monk-learning, community and social activity-learning, and the prototype and inspirational person learning. On the children and youth prototype, children and youths have learned through behaviors presented in six ways; self-model, class-learning activities, helping others, class refilling for self-reflection, presenting works on the public mind and exchange learning, and improving and developing with creativity. There are six ways on the promotion and development; building model or prototype for motivation, emphasizing on designing of social learning activities, organizing project for practical learning, letting the learners refilling class learning for self-reflection, organizing activities and building more social learning network, and pursuing/evaluating clearly and concretely for promotion and development sustainably and continually.

Keywords: (Development), (Learning), (Virtue), (Morality), (Public Mind), (Public Consciousness)

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศต้องเน้นการทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการให้การศึกษแก่เด็กและเยาวชนมุ่งสร้างองค์ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่าง ยั่งยืน ประเทศชาติจึงจะหวังพึ่งเด็กและเยาวชนในฐานะพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองได้ แต่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาจิตสำนึกให้เป็นอย่างดีประกอบ การเรียนรู้ เมื่อมุ่งหวังให้เด็กเยาวชนเป็นพลังในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติบ้านเมืองก็ต้องเร่ง ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ และจิตอาสาให้มีความสำนึกในหน้าที่ พลเมือง²

แต่ปัจจุบันนี้เด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะวิกฤติด้านคุณธรรมจริยธรรมจนกลายเป็นปัญหา หนึ่งของสังคม เป็นภาพสะท้อนหรือภาพฉายมาจากการที่ผู้ใหญ่ขาดคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนและ สังคม³ เกิดจากผู้ใหญ่เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่สะท้อนให้ปรากฏภาพความเห็นแก่ตัว โหดร้าย แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ชอบบริโภค ไม่ชอบผลิต หุนหันดุร้าย ขาดความซื่อสัตย์ ขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎกติกาของสังคม ขาดความรับผิดชอบในชีวิต ครอบครัว หน้าที่ ชีวิต และการทำงาน สังคมเคลื่อนไปด้วยอบายมุข⁴ ดังนั้น รัฐจึงต้องเน้นปฏิรูปการศึกษาวางรากฐานมุ่ง ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข โดยฝากความหวังไว้กับผู้บริหาร สถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง⁵ ปลูกฝังอบรมบ่มเพาะและวางตัวเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี ยิ่งเด็กและเยาวชนมี จำนวนลดน้อยลงไป สังคมยิ่งต้องการคุณธรรมจริยธรรมมากยิ่งขึ้น⁶ กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมี

² ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม), **โครงการเร่งสร้าง คุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย An Accelerated Project for Building Good Character of Thai Children and Youth.**(รายงานการวิจัย),กรุงเทพมหานคร :ศูนย์คุณธรรม,2549)

³ สรุปรจาก พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต),**เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย.**พิมพ์ครั้งที่ 3(กรุงเทพ หานคร : สหธรรมิก,2530)

⁴ สรุปรจาก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต),**การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย.**พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพหานคร : โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์,2551)

⁵ สรุปรจาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.**การคาดประมาณ ประชากรไทย พ.ศ.2553–2583 (Population projections for Thailand 2010–2040)**,พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2556)

⁶ สุวีริศน์ พัฒนเชียร. (2552).**ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน.** วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์.

สำนึกต่อความรับผิดชอบต่อส่วนรวม⁷ หรือส่งเสริมให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน⁸ เช่น งดเว้นการทำลายทรัพย์สินส่วนรวมให้เสียหาย มีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม และเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวมความหวังที่จะเห็นเด็กและเยาวชนเป็นพลังในการรับช่วงต่อหรือช่วยพัฒนาขับเคลื่อนสังคมก็จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสาต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติบ้านเมืองและโลก⁹ และสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นตัวอย่างหรือต้นแบบขยายเครือข่ายกิจกรรมทางสังคม¹⁰ โดยผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบตั้งแต่คนในครอบครัว โรงเรียน พระสงฆ์ชุมชน จะต้องมีส่วนส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตสาธารณะจิตอาสาอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม¹¹ ให้พวกเขาได้เป็นความหวังและเป็นพลังรับผิดชอบขับเคลื่อนพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป¹²

จากที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ การเป็นต้นแบบ และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันคือสิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยเน้นศึกษาถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านนี้อย่างไร เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างของการเรียนรู้โดยวิธีใดบ้าง และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการ

⁷ ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2539). **ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมสำหรับคนไทย**. การวิจัยประยุกต์. เอกสารฉบับพิเศษในวันครบรอบปีที่ 33. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

⁸ วิชัย วงษ์ใหญ่,รศ.ดร..**จิตอาสา**. ในสารานุกรม วิชาชีวิตครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2555.

⁹ สุวิมล ว่องวานิช และ นวลักษณ์ วิรัชชัย.**ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2543)., สุวิมล ว่องวานิชและคณะ. **โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็ก และเยาวชนไทย**. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.(2552).

¹⁰ สรุปรจาก คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559**. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,2554)

¹¹กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน,**กระบวนการสร้างกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน**,พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : อมรรการพิมพ์,2539),หน้า 49.

¹² เรื่องเดียวกัน.หน้า 17

เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแก่เด็กและเยาวชนอย่างไร เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้มีจิตสาธารณะเป็นความหวังและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนสังคมในอนาคตให้เจริญรุ่งเรืองด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางส่งเสริมและพัฒนาศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21

2.2 เพื่อศึกษาต้นแบบของการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Method Research) มุ่งวิจัยพฤติกรรมการเรียนรู้ ต้นแบบการเรียนรู้ และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ :-

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือตำรา รายงานการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ ทฤษฎีต้นแบบการเรียนรู้ หลักการและรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตอาสาจิตสาธารณะ ทฤษฎีการถอดบทเรียนและการปรับประยุกต์ใช้บทเรียน เพื่อจะใช้เป็นกรอบวิจัยแนวทางส่งเสริมและพัฒนาศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน จากนั้นนำแนวคิดทฤษฎีมาเป็นกรอบสร้างเครื่องมือวิจัยแบบผสมวิธี คือ แบบสอบถามเด็กและเยาวชน-แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนใน 3 ประเด็นหลักคือพฤติกรรมการเรียนรู้ การเป็นต้นแบบ และหาแนวทางส่งเสริมพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 : การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่กรณีศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ เด็กระดับประถมศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์(พอ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และเยาวชนระดับมัธยมต้นในโรงเรียนรุ่งอรุณ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และเยาวชนระดับชั้น ปวช.3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ ต.คูน อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ โดยคัดเลือกโรงเรียน 3 แห่งนี้เป็น

ต้นแบบหรือตัวอย่างเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ เด็กและเยาวชนต้นแบบในด้านการเรียนรู้ โดยแจกแบบสอบถามตัวแทนเด็กและเยาวชน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย พร้อมกันให้ข้อเสนอแนะต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 : วิเคราะห์ อภิปรายผล สรุปผลการศึกษาริวิจัย และข้อเสนอแนะ

1) วิเคราะห์ อภิปรายผล หลังจากผ่านขั้นตอนที่ 1-2 แล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และอภิปรายผลในประเด็นพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่ได้เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบหรือได้รับแรงจูงใจสนับสนุน การเรียนรู้พัฒนาตนเองเป็นเด็กและเยาวชนต้นแบบหรือตัวอย่างในด้านจิตสาธารณะ และแนวทางการส่งเสริมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการถอดบทเรียนจาก 3 ประเด็นหลัก

2) สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย หลังจากวิเคราะห์และอภิปรายผลแล้ว สรุปผลการวิจัย พร้อมเสนอผลการวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก ด้วยการเน้นถอดบทเรียนหาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน

3) เสนอแนะ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ-เสนอแนะเชิงนโยบาย

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 ประเด็น พบว่า

ในประเด็นที่ 1 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อตนเอง พบว่า สำนึกในการตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของตัวเองและเป็นการแบ่งเบาภาระพ่อแม่ไปในตัวด้วย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการเตรียมชุด/เสื้อผ้า/อุปกรณ์ด้วยตนเอง อยู่ในระดับน้อย ในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าการช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการปลูกฝังพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัยความรับผิดชอบตัวเอง สร้างโครงการกิจกรรมฝึกให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ช่วยเหลือตนเองให้ได้ก่อน ฝึกทักษะเชิงความคิดว่า “ตนเองมีคุณค่าและสามารถฝึกฝนอบรมบ่มเพาะพัฒนาศักยภาพได้” จะช่วยแบ่งเบาภาระและขยายไปสู่จิตสาธารณะด้านอื่นๆ เมื่อมองเห็นคุณค่าภายในตนเองว่าพึ่งตนเองได้ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ถือเป็นพื้นฐานของจิตสาธารณะและจิตอาสาทุกระดับที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาอย่างเร่งด่วน

ในประเด็นที่ 2 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อครอบครัว พบว่า เด็กและเยาวชนทุกคนมีความมุ่งมั่นตั้งใจเรียนเพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการประหยัดช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว อยู่ในระดับระดับน้อย ซึ่งในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนมองว่า

ตนยังเป็นเด็กและเยาวชน อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ยังต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยด้านอื่นๆ จากคนในครอบครัวจึงไม่อาจแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายหรือสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองได้ ประเด็นนี้ครอบครัวต้องใส่ใจให้เด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานได้เรียนรู้ตระหนักรู้ว่าการแบ่งเบาภาระมีหลายวิธี การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้เต็มที่ถือเป็นการแบ่งเบาภาระในเบื้องต้นและเป็นการสร้างอนาคตที่ดี

ในประเด็นที่ 3 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อโรงเรียน พบว่า การช่วยรับผิดชอบงานที่ครู-อาจารย์มอบหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการช่วยโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ อยู่ในระดับระดับน้อย ประเด็นนี้วิเคราะห์ได้ว่า เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งมีความรู้สึกว้าเหว่ หน้าที่ประหยัดไฟ-น้ำ การเปิด-ปิดน้ำและไฟ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายอาคารสถานที่ในโรงเรียน ตนเองมีหน้าที่เรียนหนังสือ หรือทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเท่านั้น ประเด็นนี้จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเข้าใจว่าการช่วยเหลือรับผิดชอบต่อโรงเรียนของตนเป็นความรับผิดชอบต่อทุกคน

ในประเด็นที่ 4 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อวัดหรือต่อศาสนสถาน พบว่า ช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการพยายามเรียนรู้-เผยแผ่ และปกป้องศาสนา อยู่ในระดับระดับน้อย วิเคราะห์ได้ว่า เด็กและเยาวชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการเผยแผ่และปกป้องศาสนาที่ตนเคารพนับถือซึ่งมีผลจากระดับความเข้าใจหรือองค์ความรู้อย่างลึกซึ้งต่อประเด็นสำคัญด้านหลักธรรม คำสอน คติความเชื่อพิธีกรรมด้านศาสนา พฤติกรรมการเรียนรู้ปกป้องเผยแผ่จึงอยู่ในระดับที่ยังต้องส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในประเด็นที่ 5 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อสังคมพบว่า ได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการร่วมกิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชนหรือสังคม อยู่ในระดับระดับน้อย วิเคราะห์ได้ว่า เด็กและเยาวชนมองว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทะเลาะวิวาทในชุมชนนั้นไม่ใช่หน้าที่ในส่วนที่ตนจะเข้าไปร่วมรับผิดชอบโดยตรง อย่างไรก็ตาม การที่เด็กและเยาวชนเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความขัดแย้งได้โดยอ้อม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ต้นแบบของการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน พบว่า ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา พระสงฆ์ในวัดวาอาราม และผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมสร้างต้นแบบและเป็นต้นแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ด้านนี้เป็นการเฉพาะ โดยให้เด็กและเยาวชนร่วมเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างด้วยการวางตนเป็นแบบอย่างแก่เด็กและเยาวชนด้วย กัน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก็เป็นต้นแบบและตัวอย่างแก่เด็กและเยาวชนด้วย ใน 5 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อตนเอง โดยให้นักเรียนเตรียมชุด/เสื้อผ้า/อุปกรณ์ด้วยตนเอง เดินทางมาเรียนด้วยตนเอง ทำการบ้าน-แบบฝึกหัดด้วยตนเอง

และตั้งใจเรียนรับผิดชอบตัวเองเพื่ออนาคตที่ดี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้วิธีการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตนเองหรือปลูกฝังจิตสาธารณะโดยเริ่มจากการคิดหาคุณค่าในตัวเองหรือความรู้ความสามารถพิเศษในตัวเองที่จะสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่น ๆ ในวงกว้าง ประเด็นที่ 2 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อครอบครัว โดยให้นักเรียนประหยัดช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว ตั้งใจเรียนเพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ สร้างชื่อเสียงให้แก่ครอบครัว และให้เว้นอบายมุขเพื่อสร้างความสุขแก่ครอบครัว ประเด็นที่ 3 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อโรงเรียน โดยให้นักเรียนช่วยทำความสะอาดอาคารสถานที่ ช่วยโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ ช่วยรับผิดชอบงานที่ครู-อาจารย์มอบหมายและสร้างแรงจูงใจให้พยายามสร้างสรรค์เกียรติภูมิที่ดั่งามแก่โรงเรียน ประเด็นที่ 4 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อวัด-ศาสนสถาน โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยทำความสะอาดวัดและศาสนสถาน ช่วยวัดประหยัดน้ำ-ไฟ ช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และสนับสนุนให้พยายามเรียนรู้-เผยแผ่ และปกป้องศาสนา และประเด็นที่ 5 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อสังคม โดยให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นอาสาสมัคร-จิตอาสาในชุมชน ช่วยกิจกรรมประชาสัมพันธ์และป้องกันอบายมุขยาเสพติดให้โทษในชุมชน และร่วมกิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้อุคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน พบว่า ประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชน จะต้องเน้นส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในจิต 3 ระดับ คือ จิตสาธารณะ จิตอาสา และจิตกุศล เมื่อเกิดจิตสามระดับประสานกันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างตัวมนุษย์กับธรรมชาติภายนอก หรือเกิดการประสานภายในสู่ภายนอก และภายนอกกลับสู่ภายใน เพราะกระบวนการทำงานของจิตสำนึก 3 ระดับจะต้องเกิดการประสานกันอย่างต่อเนื่องจึงจะมีพลัง แสดงออกมาเป็นรูปธรรมคือกิจกรรมเชิงสังคม ช่วยให้เกิดและเยาวชนมองเห็นประโยชน์ 3 ประการ คือประโยชน์ส่วนบุคคลหรือประโยชน์ตน (อัตตัตถประโยชน์) ผสานกับประโยชน์บุคคลอื่น(ปรัตถประโยชน์)แล้วประสานประโยชน์ส่วนรวมหรือทั้งสองฝ่าย(อุภยัตถประโยชน์) จิตสำนึกที่คิดพูดทำมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวมจะกลายเป็นจิตสาธารณะ แต่จะต้องกระตุ้นหรือจูงใจด้วยกิจกรรมให้เกิด“จิตอาสา (volunteer mind)” คิดด้วยใจบริสุทธิ์มุ่งหวังให้เกิดคุณค่าประโยชน์หรือสิ่งดีงามต่อส่วนรวม(กุศลจิต) ซึ่งหมายถึง จิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น จิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่มีตนเองมีแม้กระทั่งเวลา โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นการกระทำที่ไม่รู้ลึกลับว่าเป็นการเบียดเบียนตนเองส่งผลให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1.การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3.การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้นจะต้องส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ แก่เด็กและเยาวชนให้เกิดสำนึกเห็นคุณค่าในตัวเองก่อนแล้วขยายออกไปสู่ครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชนหรือสังคมระดับกว้าง ด้วยการสร้างต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี พร้อมกับจัดโครงการ กิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพื้นที่แสดงออกในเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากจิตกุศล (กุศลจิต) ถึงจิตอาสา สู่จิตสาธารณะ แม้ไม่อาจสอนกันได้โดยตรง เช่น “ถ่ายทอด” หรือ “บังคับ” แต่ใช้วิธีการพัฒนาได้ด้วยการปลูกฝังหรือบ่มเพาะให้เกิดเป็นนิสัย จูงใจให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ หาต้นแบบหรือตัวอย่างให้ดูให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม จิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณค่าในตัวเองก่อนแล้วขยายออกไปสู่ครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชน หรือสังคม การมีบุคคลต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีด้านจิตสาธารณะจิตอาสาให้ได้ได้เห็นได้ร่วมงาน จนเกิดมีศรัทธา ชื่นชมบุคคลต้นแบบให้เด็กและเยาวชนเห็น และส่งเสริมยกย่องเด็กและเยาวชนให้ พัฒนาตนขึ้นเป็นบุคคลต้นแบบในอนาคตผ่านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสา เรียนรู้ ผ่านการปฏิบัติ (Learning by doing) เรียนรู้ผ่านโครงการ (Project-based Learning) เรียนรู้ผ่านการ บริการสังคม (Service Learning) ได้ผล เรียนรู้ภายในตนเองผ่านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) สะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง (Self-Reflecting) อย่างสม่ำเสมอ และ ออกแบบสิ่งแวดล้อมให้เกิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะจิตอาสาและจิตกุศลให้เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ตลอดเวลาจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1.ทำตนเป็นแบบอย่าง 2.ทำกิจกรรม ในชั้นเรียน 3.ลงมือปฏิบัติช่วยเหลือคนอื่น 4.ถอดบทเรียนสะท้อนตน 5.เสนอผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6. ปรับองค์ความรู้สู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลง จึงสรุปได้ว่า ประเด็นนี้จะต้องเน้นส่งเสริมให้เกิดสำนึกใน จิต 3 ระดับ คือ จิตกุศล สาธารณะ และจิตอาสา และประสานประโยชน์ 3 ประการ พร้อมกับ ประสานกิจกรรม 6 ขั้นตอน

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิต สาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้ :-

1. ผลจากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิต สาธารณะของเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 ประเด็น คือ พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียนหรือสถานศึกษา ต่อวัดหรือต่อศาสนสถาน ต่อชุมชนหรือสังคม

1.1 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อตนเอง เช่น ตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของ ตัวเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนประเด็นการเตรียมชุดเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนด้วยตนเอง อยู่ใน ระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่า การช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้น เช่น เตรียมชุดเสื้อผ้าอุปกรณ์ด้วย ตนเอง อยู่ในระดับน้อย จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังพัฒนาการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัยความรับผิดชอบตัว

ตัวเอง หรือออกแบบกิจกรรมฝึกให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ช่วยตนเองในเบื้องต้น ส่งเสริมและ พัฒนาให้เด็กนักเรียนและเยาวชนเตรียมชุดเสื้อผ้าอุปกรณ์ด้วยตนเอง เดินทางมาเรียนด้วยตนเอง ทำการบ้าน-แบบฝึกหัดด้วยตนเอง และตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของตัวเอง จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาเด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงการเรียนรู้วิถีการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตนเองหรือ ปลุกฝังจิตสาธารณะโดยเริ่มจากกิจกรรมการคิดค้นหาคุณค่าหรือ ความรู้ความสามารถพิเศษใน ตัวเองที่คิดว่าจะสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่น ๆ ในอนาคต ถือเป็นพื้นฐาน ของจิตกุศล จิตสาธารณะและจิตอาสา ประเด็นนี้ต้องส่งเสริมและพัฒนาอย่างเร่งด่วน กระตุ้นให้ เกิดทักษะเชิงความคิดว่า “ตนเองมีคุณค่าและสามารถฝึกฝนพัฒนาได้” จะช่วยแบ่งเบาภาระและเป็น ฐานให้จิตสาธารณะด้านอื่นๆ หรือ มองเห็นคุณค่าในตนว่าสามารถพึ่งตนเองได้และเป็นประโยชน์ ช่วยเหลือคนอื่นและต่อสังคมได้

1.2 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อครอบครัว การที่เด็กและเยาวชนตั้งใจเรียน เพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจนั้นอยู่ในระดับมากที่สุดส่วนการประหยัดช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวอยู่ ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนมองว่าตนเองยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ต้อง พึ่งพาอาศัยปัจจัยด้านอื่นๆ จากครอบครัว ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหรือหา รายได้ ซึ่งประเด็นนี้ครอบครัวจะต้องปลุกฝังให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักว่าการประหยัดคือการ ช่วยแบ่งเบาภาระ การตั้งใจเรียนให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ สร้างชื่อเสียงให้ครอบครัว และเว้นอบายมุข เพื่อสร้างความสุขแก่ครอบครัวถือเป็นจิตสาธารณะต่อครอบครัวแล้ว

1.3 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อโรงเรียน-สถานศึกษา การรับผิดชอบงาน ที่ครู-อาจารย์มอบหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการช่วยโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ อยู่ในระดับ ระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งมีความรู้สึกนึกคิดว่า หน้าที่การช่วยเหลือดูแล โรงเรียน เช่น การประหยัดไฟ-น้ำ การเปิด-ปิดน้ำและไฟ เป็นต้น เป็นหน้าที่ที่ความรับผิดชอบของฝ่าย อาคารสถานที่ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ตนเองมีหน้าที่เรียนหนังสือ ทำตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายเท่านั้น ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เข้าใจว่าการช่วยเหลือ รับผิดชอบต่อโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นความรับผิดชอบต่อทุกคน โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้อง เร่งตระหนักให้นักเรียนช่วยทำความสะอาดอาคารสถานที่ เก็บขยะ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ประหยัดน้ำ-ไฟ รักษาสืบสานและสร้างสรรค์เกียรติภูมิที่ตั้งงามแก่โรงเรียน

1.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อวัด-ศาสนสถาน การร่วมและช่วย กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุด, ส่วนการพยายามเรียนรู้-เผยแผ่และปกป้อง ศาสนา อยู่ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการ เผยแผ่และปกป้องศาสนาที่ตนเคารพนับถือซึ่งมีผลจากการขาดความเข้าใจความรู้ในด้านหลักธรรม คำสอน คติความเชื่อพิธีกรรมด้านศาสนา พฤติกรรมการเรียนรู้ปกป้องเผยแผ่จึงอยู่ในระดับที่ยังต้อง สร้างเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ช่วยทำความสะอาดวัดวา

อารามศาสนสถาน ช่วยวัดประหยัคน้ำ-ไฟ ช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และสนับสนุนให้พยายามเรียนรู้-เผยแผ่ และมีส่วนในการปกป้องศาสนาทั้งโดยตรง และโดยอ้อม

1.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา พัฒนาสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนร่วมกิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชนอยู่ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นอาสาสมัคร-จิตอาสาในชุมชน ช่วยกิจกรรมประชาสัมพันธ์และป้องกันอบายมุขยาเสพติดให้โทษในชุมชนและร่วม กิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชน

2. ผลจากการศึกษาวิจัยต้นแบบของการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน ต้นแบบ หรือแบบอย่างมี 2 ระดับ คือ เด็กและเยาวชนต้องการต้นแบบหรือตัวอย่างจากคนต้นแบบใน ครอบครัวคือพ่อแม่ญาติพี่น้องหรือบุคคลใกล้ชิด โรงเรียนหรือสถานศึกษาคือ ผอ.,ครู,เจ้าหน้าที่ วัดหรือศาสนสถานคือพระสงฆ์สามเณร ชุมชนหรือสังคมคือผู้นำชุมชน จะต้องวางตัวเป็นบุคคล ต้นแบบหรือตัวอย่างให้เด็กและเยาวชนได้ยึดเป็นเป้าหมายคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ เมื่อเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ผ่านพฤติกรรมการเรียนแบบเอาอย่างจนเกิดการตระหนักรู้คุณค่าใน ตัวเองผ่านจิต 3 ระดับ คือเกิดจิตกุศลหรือกุศลจิตอันเป็นจิตใจใฝ่ดี เกิดจิตสาธารณะคิดถึงประโยชน์ ส่วนรวม แล้วเกิดความกล้าหาญไม่กลัวความทุกข์หรือเสียงตำหนินินทาทนเสียงเสียดทานได้ชั้นอาสา ออกไปทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยยึดบุคคลต้นแบบทั้ง 4 กลุ่มตั้งใจตระหนักถึงคุณค่าในตัวเองเป็นที่ พึ่งของตนเองให้ได้ มั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังคิดพูดทำว่าเป็นที่ดั่งใจต่อตนเองไม่เบียดเบียนตน ดีต่อ ครอบครัว ต่อโรงเรียนหรือสถานศึกษา ต่อวัดหรือต่อศาสนสถาน และต่อชุมชนหรือสังคม อีกทั้ง ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคลทั้ง 4 กลุ่มนั้นโดยเป็นต้นแบบหรือตัวอย่าง ให้กำลังใจ สร้าง แรงจูงใจ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและชื่นชมยกย่องให้เด็กและเยาวชนได้ เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างให้มีส่วนร่วมและมีบทบาทขับเคลื่อนโครงการกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

3. ผลจากการวิจัยแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับ แรงจูงใจจากต้นแบบที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิดสำนึกในจิต 3 ระดับ คือ จิตกุศล สาธารณะ และจิต อาสา และประสานประโยชน์ 3 ประการ พร้อมกับพัฒนาด้วยการประสานกิจกรรม 6 ขั้นตอน การ ส่งเสริมและพัฒนาจะต้องคำนึงถึงพฤติกรรมการเลียนแบบเอาอย่างจากต้นแบบหรือตัวอย่างใน เบื้องต้นในฐานะสิ่งให้เกิดแรงจูงใจใฝ่ดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ดังที่เด็กนักเรียนในโรงเรียนพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์(พอ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เยาวชนระดับมัธยมต้นใน

โรงเรียนรุ่งอรุณ และเยาวชนระดับชั้น ปวช.3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาจตุรรมณีศรีสะเกษ ซึ่ง 3 แห่งนี้ถือเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่มีแนวปฏิบัติที่ดี(Best Practice)นำมาถอดบทเรียนศึกษาศาสตร์การเรียนรู้ ต้นแบบการส่งเสริมพัฒนาขยายผลหรือสร้างเครือข่ายคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะได้เป็นอย่างดี

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

(1) พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ใน 5 ด้านนั้นพบว่าเด็กและเยาวชนได้มีพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ 6 วิธี คือ เรียนรู้ด้วยตนเอง ครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา วัด/พระสงฆ์ กิจกรรมของชุมชนและสังคม และจากบุคคลต้นแบบ/บุคคลคลไจ

(2) ต้นแบบการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ 5 ด้าน ของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน ได้วิธีการสร้างต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี 6 วิธี คือ สร้างแบบอย่างของการเรียนรู้เชิงใจ/บุคคลต้นแบบจนเด็กและเยาวชนยึดเป็นแบบอย่างได้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และให้ทำกิจกรรมในชั้นเรียน จัดโครงการกิจกรรมเพื่อให้ลงมือปฏิบัติจริงและลงมือช่วยเหลือคนอื่นอย่างจริงจัง ให้ผู้เรียนถอดบทเรียนเพื่อนำเสนอสะท้อนตนด้วยตนเอง จัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เชิงสังคมให้มากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้นำเสนอผลงานจิตสาธารณะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดตามประเมินเพื่อการส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างเป็นรูปธรรม

(3) ได้แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ 5 ด้าน ของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการถอดบทเรียน และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมจิต 3 ระดับ คือ จิตกุศล สาธารณะ และจิตอาสา และประสานประโยชน์ 3 ประการ พร้อมกับพัฒนาประสานกิจกรรม 6 ขั้นตอน โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่จำเป็นต้องสร้างต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีให้เอื้อให้เกิดแรงจูงใจใฝ่ดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กำหนดนโยบายส่งเสริมให้ครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา วัด/พระสงฆ์ ชุมชนและสังคม ร่วมกันสร้างเครือข่ายจัดกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนจากบุคคลต้นแบบ/บุคคลดลใจ เช่น ด้วยการทำตนเป็นแบบอย่าง ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ส่งเสริมให้ลงมือช่วยเหลือคนอื่น สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีประสบการณ์ในการถอดบทเรียนสะท้อนตนเอง นำเสนอผลงานจิตสาธารณะ จิตอาสาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจจนนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือต่อเนื่อง ได้แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันเป็น

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

สถาบันครอบครัว หมู่บ้าน(ชุมชน) วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐควรนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดประเด็นโครงการและกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนร่วมกันสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนสถานศึกษาในระดับชุมชนหรือในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนให้ได้

ทำงานร่วมกันอย่างจริงจังในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อเด็กและเยาวชน
“เครือข่ายเด็กและเยาวชนคนต้นแบบการพัฒนาชุมชน”

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะงานวิจัยเชิงทดลองให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการร่วมคิด ร่วมพูด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนำเสนอวิจัยเพื่อนำไปสู่การขยายผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, **กระบวนการสร้างกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, 2539

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559**, พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2554.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย. การวิจัยประยุกต์**. เอกสารฉบับพิเศษในวันครบรอบปีที่ 33. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2539.

พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2530.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย**. พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญตีพิมพ์, 2551)

วิชัย วงษ์ใหญ่, รศ.ดร. **จิตอาสา**. ในสารานุกรม วิชาชีวิตครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **การคาดประมาณประชากรไทย พ.ศ.2553-2583 (Population projections for Thailand 2010-2040)**, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556.

สุริรัตน์ พัฒนเชียร. (2552). **ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วารสารวิทยาลัยการศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์.

สุวิมล ว่องวานิช และ นวลักษณ์ วิรัชชัย. **ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนา
คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย :
การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. (2543).

สุวิมล ว่องวานิชและคณะ. **โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็ก และเยาวชนไทย.** ศูนย์
ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟ
ฟิค จำกัด.(2552).

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม), **โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดี
ของเด็กและเยาวชนไทย An Accelerated Project for Building Good Character of
Thai Children and Youth.**(รายงานการวิจัย),กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม,2549)

